

inget äreminne över Hildebrand. Inte heller är det en bok som söker tränga in i hans känslövärld. Snarare är det en mix av en existentiellt inriktad biografi som söker förstå hur en människa levt sitt liv, och en yrkesbiografi som strävar efter att redovisa en persons insatser i samhället som vetenskapsman. Att arbeta med biografi som genre har inte varit helt oproblematisk för svenska historiska forskare under efterkrigstiden, till skillnad från andra länder där en narrativ historieskrivning har varit vanligare. I en miljö präglad av stark källkritik följde en skepsis kring personliga brev och dagböcker som källa, motiverade av en misstro mot icke verifierbara slutsatser. Därtill kom att historisk forskning i Sverige präglats av ett större intresse för allmänna samhällsinriktade frågor, vilket gör att människan som aktör kommit i bakgrunden. Men historiska forskare har åter orienterat sig mer mot enskilda människor och deras agerande, och Gustavsson sällar sig till en växande skara av biografier. (Om denna utveckling, se artiklarna i antologin *Med livet som insats. Biografier som humanistisk genre*. Henrik Rosengren & Johan Östling, Sekel 2007.)

Forskaren bör ha tillräcklig tillgång till ett stort källunderlag för att göra en person rättvisa. Dessutom bör huvudpersonen sättas in i ett sammanhang, där han eller hon knyts samman med det övriga samhället. Till sist är det nyttigt om läsaren får veta varför huvudpersonen är värd att biografiera – som enskild individ, som representant för en grupp eller för en tidsepok. Vad Gustavsson visar här är betydelsen av nätverk. Inflytande från Krapperup var viktigt eftersom det var i denna miljö som Hildebrand tränades i naturvetenskaplig metod. Det var viktigt med kontakt med andra vetenskapsare, och inte minst resan i Sverige erbjöd möjlighet att uppsöka bibliotek och historiska monument ute i landskapet. Det var genom friherren på Krapperup som nätverken aktiverades, som gav Hildebrand det sociala kapital som möjliggjorde hans senare öde. Det är främst med brevmaterial som Gustavsson arbetar. Hon ger en detaljrik framställning med fokus på vardagslivet under 1820- och 1830-talen. Givetvis skiljer sig karaktären på breven åt beroende på om de sändes till modern, till vännerna eller till kusinen Lars Wimmerstedt, men läsaren får små glimtar ur Bror Emils liv genom beskrivningar av händelser runt omkring honom, alltifrån begravningen av den unga frun Viveka Sture på Krapperup 1828 till resan med Gyllenstierna, bl.a. med ett besök i Gustaf Bondes 20 000 volymer stora bibliotek på Säfstaholm. Sådana fragment ur vardagen kommer läsaren till godo genom rikligt citerande ur brev och dagböcker. Men

varför väljer Gustavsson att skriva en biografi? Varför inte istället skriva om berömda vetenskapsmän som har haft kontakt med miljön på Krapperup, eller renodla en tematik kring unga män som väljer livsbana och vad som påverkade dem i valen? De personliga drivkrafterna hos Hildebrand syns det mycket lite av i boken. Istället är det mötet mellan en kunskapstörstande adelsman och en formbar student som återges. Denna lyckliga kombination får senare avtryck i professionaliseringen av vetenskap och utvecklingen av museiväsende. Karin Gustavsson vill skriva både lokalhistoria och personhistoria. Men hon relaterar sällan Bror Emils vardagsliv till de större händelserna som ägde rum under dessa decennier, inte heller till hans personliga tankar och incitament. Biografi enligt Gustavsson handlar om hur samhällsutveckling och socialt liv skildras genom personhistorien, om hur den ”stora och lilla världen” i kombination ger en generell skildring av samhället i allmänhet och vetenskapen i synnerhet. Intresset för kulturminnesvård är inte i fokus. Formeringen av den svenska versionen av historiska discipliner är inte heller det intressanta. Resultatet här är ett fragment, en liten del av Bror Emil Hildebrands liv. Det är svårt att ge en heltäckande bild av en människa, och ambitionen är inte heller att täcka in Hildebrands hela liv och gärning. Istället handlar boken om den tid som inte nämns särskilt mycket i andra personhistoriska notiser om Hildebrand, den tid som föregick yrkeslivet. Det är spännande och intressant att läsa en så välskriven bok om hans första steg in i museernas värld.

Boken utges av Gyllenstiernska Krappersupsstiftelsen, en stiftelse som bland annat stödjer forskning om de vetenskapliga traditionerna på platsen.

Anna Wallete, Lund

Karin Sennefelt: *Politikens hjärta. Medborgarskap, manlighet och plats i frihetstidens Stockholm*. Stockholmia, Stockholm 2011. 333 s., ill. ISBN 978-91-7031-234-2.

Den tidigmoderna staden var en ganska farofylld miljö. Förutom den uppenbara risken att hamna i slagsmål, dåligt sällskap eller dra på sig mäktiga mäns ogunst förknippades staden med ett ständigt hotande moraliskt förfall. Här fanns vinkällare och kaffehus där moraliskt veka män kunde hänfålla åt ”omanliga” beteenden. Men staden var också den plats dit makten koncentrerades. Under frihetstiden var staden Stockholm politikens

självklara centrum. Alla vägar bar till Stockholm när det var dags för riksdag. Såsom politisk arena var det också här det gällde att manifestera handlingskraft och skarpsinne men också visa att man kände till de sociala koderna, var gränserna drogs. Alla rikets ämbetsmän och representanter med ambitionen att betraktas som medborgare och tillmätas politiskt handlingsutrymme hade sålunda intet annat än att färdas in i valfiskens buk och möta dess prövningar.

I *Politikens hjärta* är det platsen som står i fokus. Föremålet för Karin Sennefelts studie utgörs av den plats som var själva navet i den frihetstida politikens Stockholm. Riksdagarna som hölls i huvudstaden var omfattande och kunde vara i över ett år. Staden hyste då en ökad population på minst 1 000 politiker och ämbetsmän. Med tanke på att antalet bofasta i staden varierade mellan ca 45 000 och 60 000 individer under frihetstiden var riksdagarna något som märktes på gator och torg. Men hur var det egentligen att vara i Stockholm som politiskt engagerad under riksdagsåren? Vilka normer och ideal hade den som ville gå långt att rätta sig efter och vad krävdes för att betraktas som värdig i politikens olika sammanhang? Det är frågor som behandlas i *Politikens hjärta*.

Sennefelt delar in sin undersökning i tre delar vilka behandlar olika analytiska skikt. Dessa representeras av olika rumstyper i det frihetstida Stockholm. Det rör sig både om det offentliga rummet och rum ägnade åt umgänge av mer privat natur. Först skildras stadens offentliga rum i två kapitel. Offentliga platser gavs mening i ett politiskt sammanhang genom hur de brukades. Likt ett nav i interaktionen fungerade Riddarhustorget som en form av informationscentral där man gärna dröjde sig kvar en stund för att höra det senaste och diskutera. Gaturummet laddades också politiskt då det brukades för ceremonier och maktmanifestationer, eller då smädeskrifter påträffades uppspikade i dignitärers portgångar. Varje plats hade även sina gränsdragningar och konventioner. Den som inte visste hur han skulle föra sig kunde råka illa ut. Att tappa ansiktet eller hamna i slagsmål var förödande för den enskildes politiska trovärdighet. Likväl fanns det även taktiker utifrån vilka de normativa gränserna kunde förvandlas till trösklar.

Ytterligare två kapitel ägnas åt de mer avskilda rummen. Umgången i slutna sällskap gav också möjligheter att agera politiskt. Medelst trakteringar med mat och ansenliga mängder alkohol kunde representanter fås att ändra åsikt i någon viktig fråga. Som regel var det uppsatta och välbärgade män som bjöd och ett ”nej

tack” från lägre ståndspersoner var klart förolämpande. Väl i sällskapssammanhang gällde det framför allt att kontrollera sitt drickande. Det var inte lämpligt att dricka för lite, men mycket olämpligt att dricka för mycket. Kraftig berusning innebar, som Sennefelt uttrycker det, att man ”rutschade nedåt i de sociala åldrarna”.

Sennefelt tar ett intressant analytiskt grepp i sitt sista kapitel genom att undersöka hur politiken nådde ända in på kroppen. Kroppen betraktas också som en plats i hennes analytiska modell. Genom att klä och föra sig medvetet kunde viktiga signaler sändas ut som markerade en politiskt handlingsfri medborgare. Också känsloutlevelser var viktiga tillhörighetsmarkörer. En man ur de högre stånden hyste rätt känslor, vilket ofta handlade om en modererad patriotism. Känslorna måste vägas upp av ett förnuft som formade dem till lämpliga uttryck. Folk ur lägre samhällsskikt föreställdes vara sämre på denna moderering, likväl som de präglades av fler oförnuftiga och egocentriska passioner som ärelystnad och överdriven sexualdrift. Således värderades kroppsliga tecken inte entydigt. Bondeståndets betenden lades bredvid en helt annan måttstock än den som mätte adeln, prästerna och borgarna. Här uppfattar jag att Sennefelt snuddar vid en mycket intressant och omfattande process som medförde omvärderingar av känslolivet. Det sena 1700-talet har i senare års forskning pekats ut som en tid då känslorna gick från att vara ett sätt för eliten att uttrycka exklusivitet genom smakfulla och förnuftsreglerade känsloutlevelser till att bli allmänmänskliga attribut vilka sågs som tecken på allas lika skapelse (se t.ex. Nicole Eustace: *Passion is the Gale. Emotion, Power, and the Coming of the American Revolution*. Chapel Hill 2008). Sennefelts resultat kan med fördel anknytas till denna diskussion.

Urvalet av källmaterial är både brett och kreativt i *Politikens hjärta*. Beskrivningar av platser, personer och ageranden hämtas framför allt ur dagböcker, rättsprotokoll samt smädeskrifter och politisk poesi. Förvisso finns här vissa problem vad gäller författarens anspråk. Stundtals beskriver hon olika företeelser som vanligt förekommande eller särskilt viktiga samtidigt som dessa påståenden bara underbyggs med enstaka exempel.

Vad Sennefelt framgångsrikt framför som förtjänsten med en studie som denna är möjligheten att problematisera de tankestrukturer den politiska historieskrivningen präglats av sedan den tyske sociologen Jürgen Habermas lanserade sin teori om den borgerliga offentlighetens framväxt under det sena 1700-talet. Emellertid är det kanske en smula magstarkt att hon tillmäter det som

hände i plenum så liten betydelse att det i studien lyser helt med sin frånvaro.

Sättet på vilket Karin Sennefelt betonar den levda politiken på gator och torg är framför allt genom att fokusera hur gränsdragningar gjordes. Det huvudsakliga studieobjektet är alltså den föreställda kopplingen mellan plats och medborgarskap. Vad gäller just begreppet medborgare finns det emellertid ett par frågetecken. Tillammans med filosofen Michel de Certeaus tankar om att platser skapas utifrån ”strategier”, dvs. det normsystem som reglerar acceptabla beteenden på platsen, och hur dessa normer kan kringgås eller manipuleras genom olika ”taktiker” utgör medborgarbegreppet ett centralt analytiskt redskap för studien. På sidan 32 definierar hon medborgaren som ”någon som blir socialt accepterad när denne försöker använda sig av attributen hos en politiskt handlingsfähi g person”. Författaren vill alltså hålla sitt medborgarbegrepp på en analytisk nivå, vilket troligtvis är anledningen till att hon valt att inte referera viktig forskning från senare år där begreppet ”medborgare” diskuterats som ett begrepp i samtiden, och som tillskriver ordet delvis annan betydelse än den Sennefelt fokuserar (se t.ex. Joachim Östlund: *Lyckolandet*. Lund 2007; Mikael Alm: *Kungsord i elfte timmen*. Stockholm 2002:116–130; Martin Melkersson: *Staten, ordningen*

och friheten. Uppsala 1997:130 f.). Denna forskning har framställt 1700-talets medborgarbegrepp som bredare än ”politiskt handlingsfähi g person”. Under århundradet återknöt man till den antika bilden av medborgaren som en allmännyttig samhällsvarelse som gagnade riket genom att nitiskt förrätta sitt enskilda värv. Utifrån denna betydelse kunde alltså även den vara medborgare som befann sig långt borta från riddarhustorget diskuteras om statsaker. Kanske hade denna problematik kunnat förebyggas genom att hon valt ett annat begrepp. Kanske kunde Sennefelt talat om hur anspråk på platser i staden skapade politisk habilitet snarare än ”medborgare”. Ännu bättre hade förstås varit om hon tagit chansen att också diskutera medborgarbegreppet som ett empiriskt begrepp som var meningsbärande i sin samtid. Detta hade tillfört studien ytterligare en dimension.

Politikens hjärta är en välskriven och nyskapande bok, men framför allt är den inspirerande. Det analytiska greppet att diskutera vardagens politik med platsen i fokus känns nyskapande och ger även upphov till många medryckande och färgstarka skildringar av det frihetstida Stockholm. Sättet att skriva är förhoppningsvis något som kan tillvaratas av fler forskare i framtiden.

Hugo Nordland, Lund